

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

УДК 377 351

Управління якістю професійної підготовки фахівців у дуальній системі освіти: педагогічні засади

QUALITY MANAGEMENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS IN THE DUAL EDUCATION SYSTEM: PEDAGOGICAL PRINCIPLES

ЖИВОТОВА Світлана – аспірантка кафедри публічного управління та права, Комуніальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, Україна

ZHYVOTOVA Svitlana – postgraduate student of the Public Administration and Law Department, Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» Dnipropetrovsk Regional Council, 70, st. Volodymyr Antonovych, Dnipro, 49006, Ukraine

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8048-7466>

Анотація. У статті розглядається проблема забезпечення якості підготовки кваліфікованих фахівців у закладах професійної освіти з використанням дуальної форми навчання. Дуальна система освіти, що базується на поєднанні теоретичного навчання в закладі освіти з практичною діяльністю на базі підприємств та установ, стає все більш актуальною для сучасної системи професійної освіти, яка має на меті підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних адаптуватися до потреб ринку праці та ефективно виконувати професійні завдання. Водночас управління якістю професійної підготовки в такій системі потребує комплексного підходу, який враховує педагогічні, організаційні та технологічні аспекти. У статті аналізуються основні педагогічні засади, що лежать в основі забезпечення якості професійної підготовки в умовах дуальної освіти, такі як інтеграція теоретичних знань і практичних навичок, розвиток компетентнісного підходу, а також індивідуалізація навчання. Підкреслюється, що ефективна підготовка фахівців в умовах дуальної системи освіти можлива лише за умови тісної співпраці між закладами освіти і підприємствами-роботодавцями, що забезпечує гнучкість та актуальність навчального процесу. Зокрема, у статті розглянуто роль роботодавців у розробці та коригуванні навчальних планів, проведенні оцінювання професійних навичок студентів і забезпеченні умов для їх практичної діяльності. Пridіляється особлива увага необхідності адаптації педагогічних технологій для дуальної освіти, враховуючи специфіку професійної підготовки фахівців у галузях, де важливими є практичний досвід і безпосереднє ознайомлення з реальними умовами роботи. Використання інноваційних технологій, зокрема цифрових платформ для дистанційного навчання, систем управління навчанням та інструментів для оцінювання, дозволяє оптимізувати навчальний процес, забезпечити постійний моніторинг досягнень здобувачів освіти і своєчасно вносити корективи. Окреслено перспективи подальших досліджень у сфері забезпечення якості професійної підготовки в дуальній освіті.

Ключові слова: управлінський аспект, дуальна форма освіти, професійна освіта, компетентність, конкурентоспроможний фахівець.

Summary. The article considers the problem of ensuring the quality of training of qualified specialists in vocational education institutions using the dual form of training. The dual education system, which is based on a combination of theoretical training in an educational institution with practical activities on the basis of enterprises and institutions, is becoming increasingly relevant for the modern vocational education system, which aims to train competitive specialists who are able to

adapt to the needs of the labor market and effectively perform professional tasks. At the same time, managing the quality of vocational training in such a system requires a comprehensive approach that takes into account pedagogical, organizational and technological aspects. The article analyzes the main pedagogical principles that underlie ensuring the quality of vocational training in dual education, such as the integration of theoretical knowledge and practical skills, the development of a competency-based approach, and the individualization of training. It is emphasized that effective training of specialists in a dual education system is possible only under the condition of close cooperation between educational institutions and enterprises-employers, which ensures the flexibility and relevance of the educational process. In particular, the article examines the role of employers in developing and adjusting curricula, assessing students' professional skills, and providing conditions for their practical activities. Special attention is paid to the need to adapt pedagogical technologies for dual education, taking into account the specifics of professional training of specialists in industries where practical experience and direct familiarization with real working conditions are important. The use of innovative technologies, in particular digital platforms for distance learning, learning management systems, and assessment tools, allows optimizing the educational process, ensuring constant monitoring of students' achievements, and timely making adjustments. Prospects for further research in the field of ensuring the quality of professional training in dual education are outlined.

Key words: *managerial aspect, dual form of education, professional education, competence, competitive specialist.*

Вступ. Сучасна система управління якості вимагає від фахівців не лише глибоких теоретичних знань, але й високого рівня практичної підготовки. У зв'язку з динамічними змінами в управлінській сфері, зокрема в умовах реформування, виникає потреба у фахівцях, які здатні швидко адаптуватися до нових викликів, володіють навичками ефективного управління, стратегічного мислення, вмінням приймати оперативні рішення та працювати з інформаційними технологіями.

Одним із шляхів підвищення якості підготовки таких спеціалістів є впровадження дуальної форми освіти, яка поєднує навчання у закладі освіти з практичною діяльністю на робочих місцях. Такий підхід дозволяє здобувачам освіти отримати реальний досвід роботи, що позитивно впливає на формування професійних компетенцій і готовність до виконання посадових обов'язків після завершення навчання. Однак впровадження дуальної освіти супроводжується низкою проблем і викликів, які потребують вирішення.

Серед ключових проблем – недостатня інтеграція між освітніми закладами та роботодавцями, незгодженість навчальних програм із потребами сучасного ринку праці, а також відсутність належної методичної бази для підготовки фахівців у нових умовах. Важливо дослідити педагогічні підходи, методи та засоби, які можуть забезпечити ефективне навчання майбутніх кваліфікованих робітників у рамках дуальної системи освіти, а також визначити основні принципи, що повинні бути закладені в основу цієї моделі підготовки.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних засад результативного формування професійних компетенцій здобувачів освіти закладів П(ПТ)О базується на вимогах до сучасного робітника, визначених роботодавцями, на дослідженнях А. Алексюк [1], В. Семиченко [17] та ін., які розглядали проблему формування професійної компетентності майбутніх робітників на рівні загальних положень педагогіки, психології і дидактики; на дослідженнях П. Сікорський [16], Д. Закатнов [6], Л. Петренко [12], О. Пометун [13], В. Радкевич [14] та ін. з вивчення проблематики компетентнісного підходу до професійної освіти та пошуку шляхів формування професійної компетентності майбутніх фахівців на роботах Г. Дегтярьова [5], Р. Гуревич [4], М. Артюшина [2], Н. Бібік [3], С. Лісова [8], В. Луговий [9], Н. Ничкало [10], О. Овчарук [11], В. Радкевич [15] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми: стосується кількох ключових аспектів, що потребують додаткового дослідження та обґрунтування. Недостатньо розроблені методологічні підходи до впровадження дуальної освіти. Хоча дуальна система широко використовується у багатьох країнах, в українських реаліях залишається відкритим питання щодо адаптації зарубіжного досвіду до національної системи освіти. Відсутність єдиних стандартів та методик, що регулюють дуальне навчання, обмежує ефективне впровадження цієї системи. Взаємодія між освітніми закладами та роботодавцями. Невирішеними є питання щодо організації стійкої та ефективної співпраці між закладами освіти і підприємствами. Бракує чітко визначених моделей взаємодії, які б дозволяли роботодавцям активно долучатися до процесу навчання і водночас забезпечували відповідність освітніх програм вимогам ринку праці. Формування компетентностей у здобувачів освіти. Невирішеною залишається проблема визначення оптимальних педагогічних засад і методів, що сприяють розвитку як професійних, так і загальних компетентностей здобувачів освіти (комунікативних, соціальних, підприємницьких тощо) в умовах дуальної форми навчання. Особливо це стосується забезпечення балансу між теоретичними знаннями і практичними навичками. Оцінювання результатів дуальної форми навчання. Питанням, яке залишається відкритим, є розробка ефективних інструментів оцінювання якості підготовки фахівців за дуальною системою. Необхідно розробити методики моніторингу та оцінки як освітніх результатів, так і рівня адаптації випускників до професійної діяльності. Педагогічна підготовка викладачів і наставників. Ще одним аспектом, що потребує додаткового дослідження, є проблема підготовки викладачів і наставників для роботи в умовах дуальної форми освіти. Важливо зрозуміти, які педагогічні підходи та технології є найбільш ефективними для залучення фахівців з підприємств до навчального процесу. Всі ці невирішені питання потребують подальших досліджень для створення ефективної моделі управління якістю підготовки кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти у закладах професійної освіти, яка б відповідала сучасним вимогам ринку праці та сприяла підготовці висококваліфікованих спеціалістів.

Мета статті полягає в обґрунтуванні управління якістю професійної підготовки фахівців у дуальній системі освіти а також професійної підготовки кваліфікованих робітників до професійної діяльності в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах реформування системи управління якістю професійної підготовки зростає попит на фахівців, здатних ефективно працювати в умовах постійних змін та впровадження нових підходів до управління. Дуальна форма здобуття освіти, яка передбачає поєднання теоретичної підготовки в закладах освіти з практичною діяльністю, є одним із найбільш перспективних напрямів підвищення якості підготовки.

Дуальна освіта у сфері управління базується на декількох ключових педагогічних принципах. Серед них виділяються принципи інтеграції теорії і практики, науковості, доступності, зв'язку з професійною діяльністю та системності навчання. Ці принципи спрямовані на те, щоб підготовка майбутніх фахівців була максимально наближена до реальних умов роботи, а здобувачі освіти отримували не тільки теоретичні знання, але й практичний досвід, необхідний для успішної професійної діяльності.

Поєднання навчального процесу з реальними умовами роботи дозволяє здобувачам освіти засвоювати знання та навички. Крім того, така форма навчання сприяє розвитку важливих управлінських компетенцій, зокрема здатності до критичного мислення, прийняття рішень в умовах невизначеності, комунікаційних навичок та стратегічного планування.

Педагогічна складова підготовки фахівців у рамках дуальної форми освіти передбачає застосування сучасних методичних підходів. Зокрема, доцільним є використання проблемно-орієнтованого навчання, кейс-методів, групової роботи, а також застосування інтерактивних технологій. Це дозволяє створити навчальне середовище, яке максимально наближене до реальних умов управлінської діяльності, та сприяє активній участі здобувачів освіти у навчальному процесі.

Розглядаємо педагогічні засади формування професійної компетенції кваліфікованих робітників за дуальною формою освіти, як сукупність обставин, що пов'язаних з організацією освітнього процесу у закладі освіти, з тим зовнішнім освітнім середовищем, у якому відбувається пізнавальна, навчальна, виробнича діяльність здобувачів освіти, спрямована на формування в них насамперед професійних знань, умінь і навичок, розвиток їх професійної компетентності тощо.

Першою педагогічною засадою є формування позитивної мотивації до практико-орієнтованого професійного навчання.

Практико-орієнтована професійна освіта характеризується:

- 1) виконанням конкретної мети, в основі якої лежить підготовка здобувача освіти до вимог конкретного замовника - роботодавця;
- 2) синергією закладів професійної (професійно-технічної) освіти та безпосередніх замовників - роботодавців;
- 3) пріоритетністю професійно-практичної підготовки.

Успішність реалізації практико-орієнтованої професійної освіти багато в чому залежить від професійної мотивації здобувачів освіти, як засобу для досягнення професійної компетентності особистості.

На початковому етапі, мотивація здобувачів освіти забезпечується проведенням освітнього процесу на новітньому високотехнологічному обладнанні, за рахунок новизни предметів професійного циклу, прикладних професійних програм і т. ін. Робоча освітня програма за змістом повинна характеризувати затребувані роботодавцем компетентності, формування яких буде відбуватися під час теоретичного навчання шляхом вирішення навчально-професійних завдань, змодельованих з включенням технологічних процесів підприємств, і виготовлення необхідних підприємству продуктів в реальній виробничій ситуації на всіх видах практики, то в результаті підвищиться якість підготовки, мотивація до подальшого працевлаштування за набутою професією.

На другому етапі мотивація здобувачів освіти базується на виконанні спільних міждисциплінарних практичних робіт, навчанні в умовах виробництва за дуальною формою здобуття освіти для усвідомлення майбутньої професійної сфери діяльності.

На останньому етапі мотивація забезпечується за рахунок виконання комплексного кваліфікаційного завдання на робочому місці з використанням освоєних професійних знань, вмінь та навичок.

Другою педагогічною засадою є оновлення змісту навчальних програм професійно-практичної підготовки з урахуванням техніко-технологічних змін. Реалізація даної умови здійснюється через розробку і впровадження освітньої програми, дидактичних, програмно-методичних та технічних засобів навчання з професії, які орієнтовані на розвиток технічного інтелекту і формування професійних компетентностей, в умовах дуальної форми здобуття освіти.

Діяльність по розробці робочих навчальних програм за дуальною формою освіти включає наступні кроки:

1. Аналіз переліку затребуваних трудових функцій та значущих трудових дій, які входять до них, додаткових вимог роботодавця, на підставі звіту за результатами проведення експертної оцінки кваліфікаційних вимог роботодавця, для їх угруповання в узагальнені трудові функції;

2. Співвіднесення державного освітнього стандарту з професії і звіту за результатами проведення експертної оцінки кваліфікаційних вимог, які визначив роботодавець для визначення навчальних циклів, розділів, модулів в структурі робочого навчального плану, робочої навчальної програми з метою включення додаткових освітніх результатів.

3. Формування додаткових освітніх результатів засвоєння навчального матеріалу на підставі кваліфікаційних вимог роботодавця в форматі дуального навчання.

Кваліфікаційні вимоги роботодавця необхідно перевести в освітні результати. Внесені в програму зміни, доповнення та їх обґрунтування можуть бути описані в пояснювальній записці до робочого навчального плану та зазначені в робочій навчальній програмі, проведені засіданням відповідної методичної комісії. Концептуально реалізація цієї педагогічної умови відбувається через активне залучення роботодавців до розробки і реалізації освітньої програми підготовки кваліфікованих робітників для власного виробництва за рахунок мотиваційної, технологічної та матеріальної підтримки підприємства. Важливо дотримуватися алгоритму: від визначення результатів освоєння освітньої програми до процедури оцінювання і правильного підбору оціночних засобів, і тільки потім – до формування власне змісту і структури програми.

Розуміння цілей і способів їх перевірки дає можливість вибудувати програму оптимальним способом. При цьому формування структури програми (склад професійних модулів, навчальних дисциплін) і її змісту проводиться за принципом «від зворотного»: спочатку визначаються види робіт, що входять до складу модулів, змісту предметів, потім склад і зміст за модулями/темами, а потім вже склад і зміст предметів. Зміст професійного модуля має враховувати синхронізацію теорії і практики.

Важливо дотримуватися того, що зміст програми спрямовується на досягнення мети навчання – освоєння професійних і загально-професійних компетенцій, що визначають кваліфікацію випускників. Дотримання алгоритму передбачає при розробці освітньої програми обговорення спільною творчою групою умов реалізації програми, розподілу відповідальності за реалізацію складових програми, що забезпечує обґрунтовану побудову робочого навчального плану і графіку освітнього процесу.

Пріоритетне значення в побудові оновленого програмного забезпечення з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти має досягнення випускниками кваліфікації, необхідної роботодавцю. Це мета взаємодії сторін, для забезпечення якої, з урахуванням особливостей виробництва, визначається, які необхідні педагогічні кадри, обладнання, інфраструктура для проведення виробничого навчання та практики в умовах виробництва, яким повинен бути графік освітнього процесу, робочий навчальний план і перелік складових його предметів і модулів.

Третьою педагогічною умовою є використання активних методів та інноваційних освітніх технологій.

При формуванні професійної компетентності майбутнього кваліфікованого робітника освітній процес повинен бути направлений на індивідуалізацію освітньої взаємодії, інтегративне навчання та розвиток технічного мислення.

В умовах дуальної моделі навчання постійно здійснюється вибір педагогічних технологій, які в умовах скорочення тривалості теоретичної підготовки, збільшення годин професійно-практичної підготовки в умовах виробництва, могли б забезпечити створення міцної основи

майбутньої професійної діяльності і які б носили інноваційний характер. Інноваційні трансформаційні підходи до навчання передбачають формування сучасної моделі випускника, який би був готовий до вимог виробництва за рахунок високої професійної компетентності та здатності до комунікації з іншими людьми.

Такими технологіями можуть бути: проєктні, особистісно-розвиваючі, кейс-стаді, інтерактивні, інтегральні.

Проєктні технології навчання передбачають застосування активних методів самостійної роботи здобувачів освіти, які стимулюють їх творче мислення, підвищують рівень володіння методами дослідження, вміння працювати в групі та користуватись різними джерелами інформації. Педагог при застосуванні проєктної технології визначає терміни виконання, обсяги завдання, критерії оцінювання результатів роботи та координує наступні етапи проєкту: пошуковий, аналітичний, практичний та підсумковий.

Особистісно-розвиваючі технології базуються на партнерських взаємовідносинах педагога та здобувача освіти, з високою навчальною, пошуковою, дослідницькою активністю останніх. Особливістю даної технології є постійна акцентуація змісту освіти на вимоги сучасного підприємства, інтегративні підходи при моделюванні уроків, використання активізуючих дидактичних засобів, в тому числі і інформаційно-комунікаційних, а також осучаснення матеріально-технічної бази.

Кейс-стаді – технологія навчання, яка базується на аналізі, вирішенні та обговоренні реальних або змодельованих професійних ситуацій. Сильною стороною цієї технології є те, що вирішуючи певну виробничу ситуацію здобувач освіти інтегрує знання теорії з набутими вміннями на практиці, спрацьовуючи на прогнозований результат, через аналіз конкретної виробничої проблеми, формулюючи її причину та визначаючи шляхи її розв'язання. При розв'язанні виробничих ситуацій у здобувача освіти формуються вміння: аналітичні (аналіз інформації), практичні (застосування теоретичних знань в практичній ситуації), комунікативні (вміння працювати в групі, налагоджувати партнерські стосунки, презентувати та аргументувати власну точку зору).

Запровадження інтегральної технології навчання є актуальною, тому що зміст професійної освіти відповідно до стандартів професійної (професійно-технічної) освіти має предметний підхід. Однак професійна діяльність майбутнього кваліфікованого робітника носить цілісний характер застосування професійної компетентності.

Інтегральна технологія базується на метасистемній комбінації подібних елементів з різних предметів через циклічну взаємодію педагогів й здобувачів освіти. Позитивом цієї системи є реалізація міжпредметних зв'язків, інтеграції змісту, формування професійних компетентностей у здобувачів освіти на основі отримання, закріплення знань отриманих у ході диференційованого навчання, спрямована на розвиток системного мислення.

В цьому плані стають актуальними і практично значущими встановлення і реалізація міждисциплінарних зв'язків, розробка і виконання здобувачами освіти комплексних завдань, проєктів, які потребують знань з різних предметів.

Інтерактивні технології забезпечують систему спільної, керованої, активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, яка покликана через індивідуальні й групові форми діяльності розвивати професійні компетентності та м'які навички здобувачів освіти. Навчання побудоване на інтерактивних технологіях базується на мінімальних знаннях здобувачів освіти з теми, їх виробничому досвіді, співробітництві та комунікації, швидкій систематизації знань та рефлексії.

Четвертою педагогічною умовою є проведення семінарів і тренінгів для наставників, які є необхідними при організації дуальної форми освіти.

При запровадженні системи дуальної форми освіти основним педагогом на виробництві є наставник, а інститут наставництва практично втрачений. У закріплених наставників виникають проблеми при роботі із здобувачами освіти. Наставники, як правило, досвідчені висококваліфіковані працівники, якісно виконують технологічні операції, але не мають підготовки в галузі педагогіки і психології, не завжди представляють вимоги освітніх програм стандарту професійної освіти при роботі зі здобувачами освіти, які проходять виробниче навчання та виробничу практику в умовах підприємства.

За результатами опитування, наставники практично не готові до реалізації своїх функцій у формуванні майбутнього робітника, в тому числі в частині педагогічної компетентності.

Висновки. Управління якістю професійної підготовки фахівців у дуальній системі освіти є складним, але надзвичайно важливим процесом. Завдяки інтеграції теоретичної та практичної підготовки, налагодженню партнерських зв'язків з підприємствами та впровадженню систем моніторингу якості, дуальна система сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців, готових до викликів сучасного ринку праці. До педагогічних засад, які впливають на формування необхідних професійних компетентностей кваліфікованих робітників, віднесено: формування позитивної мотивації до практико-орієнтованого професійного навчання; оновлення змісту професійно-практичної підготовки з урахуванням вимог підприємств-партнерів; використання активних методів та інноваційних освітніх технологій; проведення семінарів і тренінгів для наставників з виробництва. До мотиваційних педагогічних умов відносяться навчання здобувачів освіти на високотехнологічному обладнанні, що дозволяє здобувачам освіти виконувати більшість практичних, лабораторних та дипломних робіт в реальних виробничих умовах і формувати професійні компетенції, які затребувані при роботі на високотехнологічному обладнанні підприємств. Оновлення змісту професійної освіти передбачає коригування переліку професійних компетентностей за видами діяльності, через активне залучення роботодавців до розробки і реалізації освітньої програми підготовки кваліфікованих робітників для власного виробництва за рахунок мотиваційної, технологічної та матеріальної підтримки підприємства. При формуванні професійної компетентності майбутнього кваліфікованого робітника освітній процес повинен бути направлений на індивідуалізацію освітньої взаємодії, інтегративне навчання та розвиток технічного мислення засобами активних методів навчання. Для реалізації функцій наставників з виробництва потрібно відновити інститут наставництва через проведення семінарів, тренінгів, майстер-класів.

Список використаних джерел

1. Алексюк А. М. Модульне навчання : проблема взаємодії викладачів та студентів. Педагогічні технології у неперервній освіті : монографія / за ред. С. О. Сисоєвої. Київ : ВІПОЛ, 2001. С. 75–88.
2. Артюшина М. В. Взаємозв'язок соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів : автореф. дис. ... к. пед. н: 13.00.04. Київ. 2000. 20 с.
3. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід : рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С. 2004. С. 47–52.
4. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах : монографія. Вінниця : ТОВ фірма «Планер». 2009. 410 с.

5. Дегтярьова Г. С. Принципи педагогічної взаємодії у професійній підготовці. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 6. С. 9–17.
6. Закатнов Д. О. Особистісно орієнтована освіта як засіб модернізації професійно-технічної підготовки молоді. Напрями реформування системи професійно-технічної освіти в умовах європейської інтеграції (досвід, аналіз, прогнози) : монографія/ за ред. В. А. Савченка. Київ : Пед. думка. 2012. С. 89–112.
7. Кулалаєва Н. В. Готовність учнів професійно-технічних навчальних закладів до проєктної діяльності. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання* : збірник матеріалів XI Всеукраїнської наук.-практ. конф. (звітної), присвяченої 25-річчю НАПН України. Київ : ПТО НАПН України. С. 148–151.
8. Лісова С. В. Компетентнісний підхід у вищій освіті : зарубіжний досвід. Професійна педагогічна освіта : компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка. 2011. С. 34–53.
9. Луговий В. І. Становлення системи основних понять і категорій компетентнісного підходу в умовах парадигмальних змін в освіті. *Компетентнісний підхід в освіті : теоретичні засади і практика реалізації* : матеріали методол. семінару, 3 квіт. 2014 р. Київ. 2014. Ч. 1. С. 5–18.
10. Ничкало Н. Г. Дидактичні принципи формування комунікативної компетентності майбутніх філологів у позанавчальній діяльності з використанням мультимедійних технологій. *Вісник Нац. акад. держ. прикордонної служби України*. 2013. Вип. 4. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps-2013_4_15.pdf (дата звернення : 11.08.2024).
11. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С. 2004. 112 с.
12. Петренко Л. М. Теорія і практика розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів : монографія. Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2013. 456 с.
13. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи* / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С. 2004. С. 66–72.
14. Радкевич В. О. Компетентнісний підхід до розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти. *Професійно-технічна освіта*. 2012. № 3 (56). С. 8–10.
15. Радкевич В. О. Компетентнісний підхід до професійного навчання персоналу підприємств. *Професійна освіта : педагогіка і психологія* : зб. наук. пр. Київ, 2012. С. 277–287.
16. Сікорський П. І. Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання : монографія. Львів : Каменяр, 1998. 196 с.
17. Семиченко В. А., Снісаренко О. С., Брюховецька О. В., Кудусова А. Ш. Плекаємо педагогічну майстерність : навч. посібник. Вінниця : Планер. 2010. 674 с.

References

1. Aleksyuk, A. M. (2001). *Modulne navchannia : problema vzaiemodii vykladachiv ta studentiv* [Modular learning : the problem of interaction between teachers and students]. *Pedahohichni tekhnolohii u neperervnii osviti : monohrafiia / za red. S. O. Sysoievoi*. Kyiv : VIPOI. [in Ukrainian].
2. Artiushyna, M. V. (2000). *Vzaiemozviazok sotsialno-psykholohichnykh ta dydaktychnykh umov hrupovoi navchalnoi diialnosti studentiv* [The relationship between socio-psychological and didactic conditions of group learning activities of students] : avtoref. dys. ... k. ped. n. 13.00.04/ Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Bibik, N. M. (2004). *Kompetentnisnyi pidkhid : refleksyvnyi analiz zastosuvannia* [Competency-based approach : reflective analysis of application]. *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti* :

svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy : biblioteka z osvithoi polityky / pid zah. red. O. V. Ovcharuk. Kyiv : K.I.S. [in Ukrainian].

4. Hurevych, R. S. (2009). Teoriia i praktyka navchannia v profesiino-tekhnichnykh zakladakh [Theory and practice of training in vocational and technical institutions] : monohrafiia. Vinnytsia : TOV firma «Planer». [in Ukrainian].

5. Dehtiarova, H. S. (2012). Pryntsypy pedahohichnoi vzaiemodii u profesiinii pidhotovtsi [Principles of pedagogical interaction in professional training]. *Pedahohika i psykhohiia profesiinnoi osvity*. 6. 9–17. [in Ukrainian].

6. Zakatnov, D. O. (2012). Osobystisno oriientovana osvita yak zasib modernizatsii profesiino-tekhnichnoi pidhotovky molodi [Personality-oriented education as a means of modernizing vocational training for young people]. *Napriamy reformuvannia systemy profesiino-tekhnichnoi osvity v umovakh yevropeiskoi intehratsii (dosvid, analiz, prohnozy)* : monohrafiia/ za red. V. A. Savchenka. Kyiv : Ped. Dumka. [in Ukrainian].

7. Kulalaieva, N. V. Hotovnist uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv do proiektnoi diialnosti [Readiness of students of vocational and technical educational institutions for project activities]. *Naukovo-metodychne zabezpechennia profesiinnoi osvity i navchannia* : zbirnyk materialiv KhI Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. (zvitnoi), prysviachenoii 25-richchiiu NAPN Ukrainy. Kyiv : IPTO NAPN Ukrainy. [in Ukrainian].

8. Lisova, S. V. (2011). Kompetentnisnyi pidkhid u vyshchii osviti : zarubizhnyi dosvid [Competency-based approach in higher education : foreign experience]. *Profesiina pedahohichna osvita : kompetentnisnyi pidkhid* : monohrafiia / za red. O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr : ZhDU im. I. Franka. [in Ukrainian].

9. Luhovyi, V. I. (2014). Stanovlennia systemy osnovnykh poniat i katehorii kompetntnisnoho pidkhdou v umovakh paradyhmalnykh zmin v osviti [Formation of a system of basic concepts and categories of the competency approach in the context of paradigmatic changes in education]. *Kompetentnisnyi pidkhid v osviti : teoretychni zasady i praktyka realizatsii* : materialy metodol. seminaru, 3 kvitnia 2014 r., m. Kyiv / Nats. akad. ped. nauk Ukrainy. Kyiv : In-t obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy. [in Ukrainian].

10. Nychkalo, N. H. (2013). Dydaktychni pryntsypy formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh filolohiv u pozanavchalnii diialnosti z vykorystanniam multymediinykh tekhnolohii [Didactic principles of forming communicative competence of future philologists in extracurricular activities using multimedia technologies]. *Visnyk Nats. akad. derzh. prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, 4. [in Ukrainian].

11. Ovcharuk, O. V. (2004). Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti : svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy [Competency-based approach in modern education : world experience and Ukrainian prospects] : biblioteka z osvithoi polityky / pid zah. red. O. V. Ovcharuk. Kyiv : K.I.S. [in Ukrainian].

12. Petrenko L. M. (2013). Teoriia i praktyka rozvytku informatsiino-analitychnoi kompetentnosti kerivnykiv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Theory and practice of developing information and analytical competence of heads of vocational and technical educational institutions] : monohrafiia. Dnipropetrovsk : IMA-pres. [in Ukrainian].

13. Pometun O. I. (2004). Dyskusiia ukrainskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhdou v ukrainskii osviti [Discussion of Ukrainian teachers on the issues of introducing a competency-based approach in Ukrainian education]. *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti : svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy* / pid zah. red. O. V. Ovcharuk. Kyiv : K.I.S. [in Ukrainian].

14. Radkevych, V. O. (2012). Kompetentnisnyi pidkhid do rozroblennia derzhavnykh standartiv profesiino-tekhnichnoi osvity [Competency-based approach to the development of state standards for vocational education]. *Profesiino-tekhnichna osvita*. 3 (56). 8–10. [in Ukrainian].

15. Radkevych, V. O. (2012). Kompetentnisnyi pidkhid do profesiinoho navchannia personalu pidpriemstv [Competency-based approach to professional training of enterprise personnel]. *Profesiina osvita : pedahohika i psykholohiia* : zb. nauk. pr. Kyiv. [in Ukrainian].
16. Sikorskyi, P. I. (1998) Teoretyko-metodolohichni osnovy dyferentsiiovanoho navchannia [Theoretical and methodological foundations of differentiated learning] : monohrafiia. Lviv: Kameniar. [in Ukrainian].
17. Semychenko, V. A. Snisarenko, O. S. Briukhovetska, O. V. & Kudusova, A. (2010) Sh. Plekaiemo pedahohichnu maisternist [We nurture pedagogical skills] : navch. posibnyk. Vinnytsia : Planer. [in Ukrainian].